

บทสรุปผู้บริหาร

“เกาะช้าง”

การท่องเที่ยวทางทะเลบนฐานความรู้

ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดนโยบายบายเชิงรุกเพื่อการบริหารอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศในภาพรวมและแนวทางในการสร้างเอกภาพเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว โดยจัดระบบความร่วมมือจากภาครัฐและเอกชน รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบของภาคเอกชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือซึ่งเป็นพื้นฐานอันมั่นคงสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กลุ่มจังหวัดบูรพาประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรีและตราด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีศักยภาพในการพัฒนาสูง ทั้งในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การเกษตรและอุตสาหกรรมขนาดย่อมถึงขนาดใหญ่ โดยเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศ ชุมชนและประชาชนในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นที่รวมของทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ามากมายและมีบทบาทสำคัญในโครงข่ายคมนาคมของประเทศ ขณะเดียวกันพื้นที่ชายฝั่งทะเลเป็นบริเวณที่มีระบบนิเวศซับซ้อน ทำให้การพัฒนาพื้นที่ควรมีความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เพื่อมิให้เกิดการทำลายคุณค่าของธรรมชาติที่มีอยู่ นอกจากนี้ภูมิภาคดังกล่าวยังมีปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาคนอพยพเข้าสู่พื้นที่ ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากชุมชนที่ก่อตัวขึ้น ปัญหาจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งอาจทำให้เกิดมลพิษต่อชายฝั่ง ดังนั้น สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้สนับสนุนงานวิจัยในชุดโครงการธนาคารข้อมูลเพื่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนกลุ่มจังหวัดบูรพา (เกาะช้าง) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสร้างความร่วมมือกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (อพท.) และองค์กรอื่นๆ ในพื้นที่
2. เพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างนักวิจัยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อพัฒนาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดบูรพา (เกาะช้าง)
4. เพื่อสร้างธนาคารข้อมูลวิจัยด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดบูรพา (เกาะช้าง)
5. เพื่อนำข้อมูลวิจัยไปใช้ในการพัฒนากลุ่มจังหวัดบูรพา (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) สู่ความยั่งยืน

โดยดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3,032 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 402 คน พร้อมทั้งมีการจัดประชุมกลุ่มและประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชน จนได้ผลการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนกลุ่มจังหวัดบูรพา (เกาะช้าง) จำนวน 38 ครั้ง

เกาะช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทางทะเลที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งในบริเวณชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย จนได้รับขนานนามว่า “อันดามันแห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ รองจากเกาะภูเก็ต ตั้งอยู่ในกิ่งอำเภอเกาะช้าง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ จนได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกแห่งอ่าวไทย จากการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้หมู่เกาะช้างเป็นที่รู้จักและนิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมบนเกาะช้างอย่างชัดเจน เกิดการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก

“เกาะช้าง”

การท่องเที่ยวทางทะเลบนฐานความรู้

ด้วยเหตุดังกล่าว งานวิจัยเพื่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนจึงได้เกิดขึ้น เพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง โดยตระหนักถึงความพร้อมของสภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น ความรู้ ความเข้าใจของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้เหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพ สังคมชุมชนและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ

ภาพ 1-3 กิจกรรมต่างๆ บนเกาะช้าง

จากผลการศึกษา พบว่า เกาะช้างมีแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งสิ้น 23 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นธรรมชาติแบบชายหาดและเกาะ 12 แห่ง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเกาะช้าง คือ หาดทรายขาว หาดคลองพร้าว หาดไก่อแบ้ และน้ำตกคลองพลู โดยอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างรับผิดชอบดูแลกิจกรรมการเดินป่า การเที่ยวน้ำตก ซึ่งมีอยู่ 3 จุด คือ บริเวณอ่าวคลองสาน บริเวณทางเข้าน้ำตกคลองพลูและบริเวณหมู่บ้านสลักเพชร สำนักงานขนส่งทางน้ำ กรมเจ้าท่า ดูแล กิจกรรมการดำน้ำ ความปลอดภัยด้านการจราจรทางน้ำ

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวบนเกาะช้าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นเพศชายและหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นโสดและเป็นพนักงานบริษัทเอกชนเช่นกัน

นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวบนเกาะช้าง ส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป เดินทางมาท่องเที่ยวเพราะชื่นชอบธรรมชาติที่งดงาม วัฒนธรรมและความเป็นมิตรของคนไทย

“เกาะช้าง”

การท่องเที่ยวทางทะเลบนฐานความรู้

นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความชื่นชอบและประทับใจสถานที่ท่องเที่ยวบนเกาะช้าง 3 อันดับแรก ได้แก่ หาดทรายขาว น้ำตกคลองพลูและการดำน้ำชมปะการังที่เกาะหมากและเกาะรัง ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติมีความชื่นชอบและประทับใจ หาดทรายขาว การเลือกซื้อสินค้าที่ระลึกและรับประทานอาหารทะเลที่หมู่บ้านชาวประมงบางเบ้าและหาดคลองพร้าว ซึ่งทั้ง 6 แห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังคงความสมบูรณ์และสวยงาม

กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติบนเกาะช้างที่นักท่องเที่ยวนิยมทำ 3 อันดับแรก คือ กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น เทียน้ำตกและนั่งรถยนต์ชมทัศนียภาพรอบเกาะ สถานที่ท่องเที่ยวที่ประทับใจ คือ หาดทรายขาว น้ำตกคลองพลูและเกาะหมาก เกาะรัง โดยนักท่องเที่ยวมีความต้องการจะกลับมาเยือนเกาะช้างอีก

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมมีจำนวน 11 กิจกรรม ดังนี้

1. การเดินป่า/ส่องสัตว์/ดูนก
2. การเที่ยวน้ำตก
3. การนั่งช้างเที่ยวป่า/ชมสวน
4. การขี่จักรยาน/จักรยานยนต์เที่ยวรอบเกาะ
5. การนั่งรถยนต์เที่ยวรอบเกาะ
6. การนั่งเรือชมหิ่งห้อย/ชมป่าชายเลน
7. การนั่งเรือชมธรรมชาติรอบเกาะ
8. การนั่งเรือ ตกปลา/ตกปลาหมึก
9. การพายเรือแคนู/เรือคายัค
10. การดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น
(Snorkel Diving)
11. การดำน้ำชมปะการังน้ำลึก
(Scuba Diving)

ภาพ 4 เที่ยวน้ำตก

ภาพ 5 กิจกรรมดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น

“เกาะช้าง”

การท่องเที่ยวทางทะเลบนฐานความรู้

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงสุดสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย คือ การเที่ยวน้ำตก ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ คือ การนั่งช้างเที่ยวป่า/ชมสวน

นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีความคิดเห็นทางบวกต่อการท่องเที่ยวบนพื้นที่เกาะช้าง ซึ่งส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะกลับมาเกาะช้างอีกและเห็นว่าการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะช้าง ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคีได้รับรู้ถึงการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในกลุ่มต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะมาตรฐานด้านอัตราและค่าบริการเกี่ยวกับราคาของสถานที่พักแรมและอาหารที่เหมาะสมกับคุณภาพการบริการและผลิตภัณฑ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งควรส่งเสริมให้เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน การสร้างความตระหนัก ความเข้าใจให้นักท่องเที่ยว ผู้ให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนชาวบ้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เห็นความสำคัญของแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวที่สมดุล สอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ การดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนฐานความรู้ที่แท้จริง เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวให้เข้าสู่มาตรฐานการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะช้างพบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทำให้สภาพแวดล้อมโดยรวมของเกาะช้างเปลี่ยนแปลงไปทั้งด้านประชากร สภาพนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น ในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ กิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นธุรกิจชุมชน ได้สร้างรายได้เพิ่มให้แก่ผู้ประกอบการ ขณะเดียวกันก็ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเพราะต่างคนต่างมีภารกิจของตนเอง มุ่งเน้นรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมากกว่าการสร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิมของชุมชน คนรุ่นใหม่ขาด

ความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเอง ไม่มีการเชื่อมโยงความเป็นมาในอดีตเพื่อปลูกฝังความรู้ ความตระหนักให้เยาวชนเห็นความสำคัญในวัฒนธรรมอันดีงามที่มีมาแต่ก่อนของชุมชน การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ซึ่งเกิดจากการซื้อขายที่ดินของนายทุน เพื่อก่อสร้างสถานที่พักแรม สิ่งปลูกสร้างใหม่ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทำให้เกิดมลภาวะฝุ่นละออง การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการท่องเที่ยว ทำให้พืชพันธุ์ แหล่งน้ำเสื่อมโทรมและสัตว์บางชนิดในพื้นที่สูญหายไป

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะช้างพบว่า สภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์งดงามของเกาะช้างกำลังเสื่อมโทรมลง การเพิ่มขึ้นของสิ่งปลูกสร้างสมัยใหม่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ทำให้เกาะช้างขาดความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมที่ควรอนุรักษ์ไว้ การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ประกอบการรายย่อย เกิดการแข่งขันทางธุรกิจ ทำให้มาตรฐานและคุณภาพการให้บริการด้านต่างๆ ลดลง อีกทั้งความสามารถในการสื่อสารเพื่อสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติของภาคในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ พนักงานบริการผู้ประกอบการและประชาชน ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถฟัง พูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวที่มาจากหลายชนชาติมากยิ่งขึ้น อาทิ ญี่ปุ่น จีน เกาหลี รัสเซีย จึงทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารเพื่อขอรับบริการด้านต่างๆ ดังนั้นเพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะช้างเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่า สามารถสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของการท่องเที่ยวตามสภาพจริง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มากำหนดแนวทางในการพัฒนาและบริหารจัดการพื้นที่เกาะช้างเพื่อการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ควรสนับสนุน/ส่งเสริม สำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนเป็นอันดับแรกสุด คือ การดำน้ำดูปะการัง ร่องลงมา ได้แก่ การศึกษาธรรมชาติ ส่วนกิจกรรมที่ทั้งสามภาคส่วนเห็นว่า ควรสนับสนุนหรือส่งเสริมเป็นลำดับท้าย ได้แก่ การโต้ผวา/ปีนเขา การส่องสัตว์/ดูนก และการล่องแพ/เรือยาง

“เกาะช้าง”

การท่องเที่ยวทางทะเลบนฐานความรู้

แนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

แนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติบนเกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สรุปได้ดังนี้

1. นโยบายและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน
2. การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของเกาะช้าง
3. การบริการข้อมูลข่าวสาร ความรู้และการประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
4. การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกของกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
5. การบริการด้านการรักษาความปลอดภัยของกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
6. การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานเพื่อการพัฒนาและจัดการความปลอดภัยของกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (การท่องเที่ยวทางทะเล)

สาเหตุที่ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถขยายตัวได้อีก ได้แก่

1. เกาะช้างยังมีแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่ยังไม่ถูกค้นพบอีก
2. ผู้ประกอบการมีการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ๆ อยู่เสมอ
3. หน่วยงานราชการช่วยในการประชาสัมพันธ์และหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเกาะช้าง เช่น สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง (สพพ.1) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)
4. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติยังไม่ได้เสียหายมากนัก ดังนั้นหากมีการร่วมมือกันของทุกฝ่ายก็สามารถรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไว้ได้
5. ประชาชนบนเกาะช้างกับนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาเที่ยวได้เป็นอย่างดี

แนวทางการพัฒนาและจัดการพื้นที่/แหล่งท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์มิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเกาะช้าง สรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง

1. รัฐบาลได้ให้ความสำคัญมากกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง
2. มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง โดยเฉพาะ คือ อพท.
3. มีความคล่องตัวในการสนับสนุน/ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

จุดอ่อน

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความพร้อมและไม่สามารถรับช่วงต่อภายหลังโครงการเสร็จสิ้นได้
2. การเชื่อมโยง/ประสานข้ามหน่วยงานยังไม่สามารถทำได้เต็มที่
3. การประชาสัมพันธ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขาดความชัดเจน
4. การโยกย้ายข้าราชการและการปรับโครงสร้าง
5. การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่

โอกาส

1. ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์
2. ความพร้อมของธุรกิจที่สนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
3. รัฐบาลมีโอกาสนำรายได้จากการท่องเที่ยวไปพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

อุปสรรค

1. กลุ่มนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมบริโภคแบบบริโภคนิยม
2. กลุ่มผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่น
3. ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม
4. ฤดูกาลท่องเที่ยว

“เกาะช้าง”

การท่องเที่ยวทางทะเลบนฐานความรู้

จะเห็นได้ว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรเกิดจากการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ทุกฝ่ายควรตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้คงไว้ซึ่งความเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในปัจจุบันและอนาคต มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เข้มแข็งในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า การสร้างจิตสำนึกในความเป็นผู้รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล การบริหารจัดการโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดแนวทาง นโยบาย กิจกรรม โครงการและการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่อยู่บนฐานของการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์มากกว่าการท่องเที่ยวแบบบริโภคนิยม การเสริมสร้างทักษะ ความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการเพื่อพัฒนางานและพัฒนาดนในวิชาชีพ เช่น เทคนิคการให้บริการ การใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร มาตรฐานการให้บริการ โดยมีการรับรองจากสถาบันการศึกษาที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

การวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ จุดที่น่าสนใจ ระบบสาธารณูปโภค ราคาของการให้บริการ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ ซึ่งทุกองค์ประกอบควรจะมีการบูรณาการกันเพื่อสร้างจุดแข็งในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ของนักท่องเที่ยว เป็นการสร้างสมดุลระหว่างการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ควรจะถือเป็นโอกาสที่สำคัญในการร่วมคิด ร่วมทำและร่วมกันแก้ปัญหา เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากการรายงานสภาพปัญหาของพื้นที่เกาะช้างแล้ว งานวิจัยยังเสนอแนวทางการพัฒนาและจัดการพื้นที่/แหล่งท่องเที่ยวต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและยุทธศาสตร์การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะที่หน่วยงานทุกภาคส่วน สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาได้

ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน

1. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่ให้จัดตั้งเป็นชมรมธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน
2. สร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการทำธุรกิจการท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่เกาะช้าง
3. สนับสนุนและพัฒนาล้างอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานสำคัญเพื่อรองรับระบบชุมชนที่มีการขยายตัวมากขึ้น
4. ส่งเสริมกิจกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณแหล่งท่องเที่ยวด้วยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและชุมชน
5. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางธรรมชาติบนพื้นที่เกาะช้างให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นและเผยแพร่ข้อมูลการให้บริการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างเหมาะสม
6. กำหนดนโยบายวางแผนการจัดการพื้นที่และกำหนดแผนงานประจำปีในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างชัดเจนและต่อเนื่องโดยความร่วมมือของทุกภาคส่วน
7. ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมและระบบการขนส่งบนเกาะช้างให้ได้มาตรฐานทั้งด้านคุณภาพ ราคาและบริการ
8. ควรมีการใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด อีกทั้งใช้วิธีการแนะนำตักเตือนและสร้างวินัยในการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย
9. กระตุ้นให้เกิดกลไกการพึ่งพาระหว่างองค์กร ทั้งในด้านงบประมาณและหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยร่วมกันวางแผนการพัฒนาและจัดทำงบประมาณเพื่อลดความซ้ำซ้อนของงาน แต่มีการเชื่อมโยงเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เกาะช้าง
10. ส่งเสริมการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการใช้ทรัพยากรทั้งที่ดินและทะเล บริเวณพื้นที่เกาะช้างโดยตรง

“เกาะช้าง”

การท่องเที่ยวทางทะเลบนฐานความรู้

11. สร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของเกาะช้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ควรได้รับการอนุรักษ์อย่างชัดเจน ดังนั้นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายจึงควรเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพแบบอนุรักษ์นิยมมิใช่บริโภคนิยม เพื่อให้นักท่องเที่ยวร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอันจะทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของเกาะช้างสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน

นอกจากยุทธศาสตร์การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนแล้ว หลัก 3E เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่ทุกภาคส่วนสามารถนำไปเป็นแนวทางสร้างความยั่งยืนได้ ซึ่งหลักดังกล่าว ประกอบด้วย

1. **Enforcement** คือ การบังคับใช้กฎหมายหรือข้อบังคับรวมทั้งการควบคุมทางสังคม

2. **Engineering** คือ กลุ่มผู้ให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรใช้ความรู้ทางวิศวกรรมศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ สารสนเทศ เพื่อการพัฒนา ปรับปรุงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. **Education** คือ การให้ความรู้ ข้อมูลและข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วน ทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงความสำคัญและพร้อมปฏิบัติตาม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะช้างอย่างยั่งยืนบนฐานความรู้จากการวิจัย

